NACIONALNA
I SVEUČILIŠNA
KNJIŽNICA
U ZAGREBU

Ulica Hrvatske bratske zajednice 4
10 000 Zagreb
Hrvatska
T +385 1 616 40 40
E uprava@nsk.hr
www.nsk.hr

KLASA: 612-01/26-01/12
URBROJ: 474-05-2
U Zagrebu, 26. kolovoza 2026.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu na temelju članka 18. stavak 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine" br.145/24) i članka 24. podstavka 13. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti („Narodne novine" br. 17/2019, 98/19, 114/22 i 36/24) donosi

ODLUKU

1. Proglašava se da **Zbirka zaštićeni fond Knjižnice Prve gimnazije Varaždin**, Ulica Petra Preradovića 14, 42 000 Varaždin ima status kulturnoga dobra.

2. Predmetna zbirka sadrži **702 jedinice knjižnične građe nastale u razdoblju od 1551. do 1850. godine**, a navedene su u inventarnom popisu koji se nalazi u prilogu ove Odluke i čini njen sastavni dio.

3. Za kulturno dobro iz točke 1. ove Odluke utvrđuje se sljedeći sustav mjera zaštite:
- predmetno kulturno dobro imatelj je dužan čuvati u odgovarajućim sigurnosnim i mikroklimatskim uvjetima
- zaštitni i drugi radovi na predmetnom kulturnom dobru smiju se poduzeti samo uz prethodno odobrenje nadležnog tijela
- imatelj kulturnog dobra dužan je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje, korištenje i dostupnost predmetnoga kulturnog dobra
- imatelj kulturnog dobra dužan je o svim promjenama na predmetnom kulturnom dobru, oštećenju ili uništenju, te o nestanku ili krađi predmetnog kulturnog dobra odmah obavijestiti Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu i nadležno tijelo
- predmetno kulturno dobro ili njegovi dijelovi, sukladno odredbi članka 53. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ne smiju se iznijeti iz zemlje osim uz posebno odobrenje nadležnog tijela u slučajevima predviđenim člankom 54. toga Zakona
- predmetno kulturno dobro smije se prodati samo pod uvjetima iz članka 78. i 79. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara
- imatelj kulturnoga dobra dužan je osigurati dostupnost predmetnoga kulturnog dobra u svrhu korištenja, istraživanja i izlaganja/prezentacije
- imatelj kulturnoga dobra dužan je trajno čuvati svu dokumentaciju o građi koja ima svojstvo kulturnoga dobra
- o poduzimanju mjera zaštite i drugih radova (digitalizacija, posudba, izmještanje, prezentacija/izlaganje građe i dr.) imatelj kulturnoga dobra dužan je voditi/čuvati dokumentaciju

4. Određuje se upis knjižnične građe iz točke 1. ove Odluke u Evidenciju knjižnične građe za koju je utvrđen status kulturnog dobra, a koja je sastavni dio Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Obrazloženje

Prvu varaždinsku gimnaziju, preteču današnje Prve gimnazije Varaždin, 1636. godine osnovali su i vodili isusovci. Smatra se da su osim protureformatorskog djelovanja, njezinu osnivanju pridonijeli zatvaranje pavlinskog kolegija u Lepoglavi i otvorenost gimnazije prema svjetovnim učenicima. U prvim desetljećima od osnutka, broj učenika neprestano raste, isusovačka rezidencija dobiva status kolegija te prelazi u nove primjerene prostore, da bi 1773. godine s ukinućem isusovačkog reda upravu gimnazije preuzela Zagrebačka biskupija. Gimnaziju krajem 18. stoljeća preuzimaju pavlini čiji se red također nedugo zatim ukida, a 1835. godine upravu preuzimaju varaždinski franjevci. Sredinom 19. stoljeća u školi djelovala je nastava u osam razreda koju sve više preuzimaju i vode svjetovni nastavnici. Godine 1870. varaždinska gimnazija se seli iz kompleksa nekadašnjeg isusovačkog kolegija u današnje prostore izgrađene za potrebe gimnazije i drugih varaždinskih škola. Tijekom gotovo četiri stoljeća djelovanja varaždinska je gimnazija više puta mijenjala nastavni program, vodstvo i ime. Među nazivima koje je nosila bili su: Kraljevska velika gimnazija, Velika kraljevska gimnazija varaždinska, Carsko-kraljevska gimnazija varaždinska, Kraljevska velika gimnazija u Varaždinu, Državna realna gimnazija, Gimnazija Varaždin, Srednjoškolski centar „Gabriel Santo“ Varaždin, da bi danas nosila naziv Prva gimnazija Varaždin.

Kako je isusovački red svoje poslanje temeljio i na obrazovanju tako je već od početaka gimnazija posjedovala značajnu knjižnicu, a poznato je da već krajem 18. stoljeća posjeduje više od tisuću svezaka knjiga. Knjižničnu građu nabavljaju i pavlini, franjevci te svjetovni upravitelji gimnazije, a početkom 20. stoljeća knjižnica se razdvaja na nastavničku i učeničku, da bi sredinom istog stoljeća fond iznosio oko 16 000 svezaka, a do 2005. godine preko 22 000 svezaka.

Zbirka zaštićeni fond Knjižnice Prve gimnazije Varaždin čuva 702 jedinice knjižne građe koja je tiskana od 1551. do 1850. godine, od čega je najbrojnije zastupljena građa tiskana tijekom 18. stoljeća i prve polovine 19. stoljeća. U zbirci su zastupljena sva znanstvena i umjetnička područja važna za obrazovni proces kroz povijest varaždinske gimnazije. Među njima su općeznanstvena djela, djela iz područja filozofije, religije i teologije, društvenih, prirodnih, tehničkih i medicinskih znanosti te djela iz područja umjetnosti, jezika i književnosti te geografije i povijesti. Posebno su česta djela grčkih i rimskih antičkih pisaca, rječnici, priručnici iz povijesti te raznih prirodnih znanosti. Od jezika prevladavaju djela na latinskom i njemačkom jeziku, zatim talijanskom, hrvatskom, slovenskom (prekmurski), engleskom, srpskom, francuskom, ruskom, crnogorskom i češkom jeziku, a od pisama prevladava latinica i njena varijanta gotica, a svega par jedinica tiskano je na srpskoj i ruskoj ćirilici te grčkom alfabetu.

Najstarija jedinica građe koja se čuva u predmetnoj zbirci potječe vjerojatno iz 1551. ili 1554. godine, ali zbog loše sačuvanosti naslovne stranice to nije moguće potvrditi, a radi se o izdanju djela *De conservanda bona valetudine opusculum Scholae Salernitanae ...: cum Arnoldi Nouicomensis ... enarrationibus* ... koje je tiskano u Frankfurtu u tiskari Christiana Egenolpha. Radi se o jednom od najpopularnijih srednjovjekovnih medicinskih djela koje je

poznato i pod nazivom *Regimen sanitatis Salernitanum* po Salernskoj medicinskoj školi koja je djelovala od 9. do 12. stoljeća, a donosi higijenske propise i savjete za očuvanje zdravlja namijenjene širokom krugu čitatelja. Iz 17. stoljeća potječe jedinica vjerojatno povezana s djelovanjem prve isusovačke gimnazije tijekom 17. i 18. stoljeća, a to je jedinica koja sadrži djelo pod naslovom *Regulae societatis Jesu* tiskano u Trnavi 1679. godine, a predstavlja jedan od najvažnijih dokumenata koji uređuju život isusovačkih redovnika. Iz 18. stoljeća potječe veliki broj jedinica koje su tematski povezane s obrazovnim procesom, brojni školski udžbenici i priručnici poput gramatika i rječnika te djela iz književnosti, matematike, retorike, biologije, medicine, itd. Među gramatikama najranija je latinska pod naslovom *Principia, seu rudimenta grammatices, ex institutionibus : in usum pracipue Germanicae Juventutis novis curis adornata* tiskana 1745. godine u bečkoj tiskari Kurtzbock te grčka pod naslovom *Compeniaría graecae grammatices institutio in usum seminarii patavini : suprema hac editione cura, atque studio castigat* tiskana u Padovi i Basanu 1757. godine u tiskari Remondini. Iz prve polovine 19. stoljeća potječe najveći broj jedinica koje se čuvaju u predmetnoj zbirci, a među njima je deset jedinica tiskanih u Varaždinu od kojih je pet izdala tadašnja Velika kraljevska gimnazija varaždinska. Za tisak ranijih jedinica je zaslužan treći povijesni varaždinski tiskar Ivan Sangilla koji započinje s radom 1821. godine. Već iste godine tiska djelo pod naslovom N*euer Beytrag zur angenehmen und nützlichen Unterhaltung für die Jugend* čiji je autor Joseph Pastory, ugledni prosvjetni radnik i ravnatelj varaždinske kraljevske gimnazije. U zbirci se čuva pet primjeraka ovoga djela koje je, kako sam naslov kaže, bilo namijenjeno učenju i zabavi mladeži i odraslima svih staleža. Sredinom 19. stoljeća preporodne ideje šire se hrvatskim i drugim slavenskim zemljama. Jedno od najznačajnijih djela preporodnog pokreta bilo je *Šta naměravaju Iliri?* autora hrvatskog polihistora i jezikoslovca Bogoslava Šuleka koje je tiskano 1844. godine u kraljevskoj tiskari u Beogradu. O podrijetlu građe govore sačuvani rukopisni ekslibrisi, otisci pečata ili papirne naljepnice od kojih najraniji potječu iz 18. stoljeća te upućuju da je veći broj jedinica kupljen upravo za varaždinsku gimnaziju dok je jedan dio u nju naknadno dospio darovima često iz privatnih knjižnica. O intenzivnom korištenju pojedinih jedinica svjedoče sačuvane brojne marginalne rukopisne bilješke uz sadržaj djela kao i rukopisne bilješke i crteži sačuvani na njihovim slobodnim stranicama.

Građa koja čini Zbirku zaštićeni fond Knjižnice Prve Gimnazije Varaždin je okupljena, inventarizirana i katalogizirana te dostupna u javno dostupnom mrežnom katalogu Metel, a 20 jedinica je digitalizirano i javno dostupno na mrežnoj stranici knjižničnog kataloga odnosno u digitalnoj zbirci https://library.foi.hr/zbirke/gimnazija-vz/index.php?page=knjige. Opće stanje građe ukazuje na uobičajena oštećenja s obzirom na starost i korištenje, a uvjeti u kojima se građa čuva su stabilni.

Na osnovi postupka provjere i stručnog vrednovanja kojim je utvrđeno da su ispunjeni svi kriteriji propisani člankom 14. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Stručno povjerenstvo NSK za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra za knjižničnu građu, na sjednici održanoj 21. kolovoza 2026. godine, donijelo je odluku kojom proglašava da predmetna građa ima status kulturnoga dobra u smislu članka 18. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, te se, sukladno članku 18. stavku 4. istog Zakona određuje upis knjižnične građe iz točke 1. ove Odluke u Evidenciju knjižnične građe za koju je utvrđen status kulturnog dobra.

Sukladno članku 19. stavku 2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara točkom 3. Odluke utvrđen je sustav mjera zaštite predmetnog kulturnog dobra.

Iz navedenih razloga riješeno je kao u izreci.

Pouka o pravnom lijeku

Protiv ove Odluke nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu u Zagrebu, Avenija Dubrovnik 6. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od isteka osmog dana od dana javne objave Odluke na mrežnim stranicama Nacionalne i Sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ove Odluke za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

Predsjednik Stručnog povjerenstva

Ivan Volarević

REPUBLIKA HRVATSKA NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU 2

Glavna ravnateljica

prof. dr. sc. Ivanka Stričević

PRILOG:

1. Inventarni popis građe iz Zbirke zaštićeni fond Knjižnice Prve gimnazije Varaždin za koju se utvrđuje svojstvo kulturnog dobra Republike Hrvatske

DOSTAVITI:

1. Objava na mrežnoj stranici
2. Prva gimanzija Varaždin, Ulica Petra Preradovića 14, 42 000 Varaždin
3. Ministarstvo kulture i medija, Uprava za arhive, knjižnice i muzeje, Odjel za Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, Runjaninova 2, 10 000 Zagreb
4. Područna konzervatorska služba Varaždin, Gundulićeva 2, 42 000 Varaždin
5. Pismohrana